

ПРОЛОГ

я, коли ще був собою

Час стікає, люба. Нумо покінчімо з початком світу? Так. Нумо.

Хай там як, це дивно. Мої спогади схожі на комах у бурштині. Вони рідко коли лишаються неушкодженими — ці заморожені в часі життя. Зазвичай усередині тільки лапка, шматочок крила, кавалочок черевця — окремі фрагменти, що творять ілюзію цілого, — і все це перекривають брудні зазублені тріщини. Коли я примружуюсь і зизую у пам'ять, то бачу обличчя і події, які мали б щось для мене значити, і вони значать, але... водночас ні. Особа, з якою усе це відбувалося, — це я, але й не я.

У спогадах я був кимось іншим, так само як і Затишшя було десь в іншому світі. Тоді — і тепер. Ти — і ти.

Тоді. Тоді ця країна ще була *трьома* країнами, хоча їхнє розташування таке саме, як і в того, що колись назвуть Затишшям. Пори із плином часу принесуть більше заледеніння полюсів, зниження рівня моря і зроблять теперішні Арктиди й Антарктиди просторішими та холоднішими. А втім, тоді...

...тепер — коли я думаю про тоді, це відчувається як тепер. Це я і маю на увазі, кажучи, що це дивно.

Тепер, у часи перед Затишшям, далека північ і далекий південь — це непогані сільськогосподарські краї. Те, що називатиметься Західними Узбережцями, нині ще тільки болота і джунглі, але вони вимруть упродовж наступного тисячоліття. Деяких місцевостей

у Надсердинцях іще немає, а створять їх виверження вулканів через кілька тисяч років імпульсів. А той край, який називали Палелою, твоя батьківщина? Її просто немає. Якщо врахувати все, то змін не так уже й багато, але й *тепер* було геть нещодавно, за тектонічним часом. Пам'ятай: кажучи «світу настав кінець», ми зазвичай брешемо, бо із планетою якраз усе гаразд.

Як назвати цей втрачений світ, це *тепер*, якщо не Затишшям?

Дозволь, я насамперед розповім про місто.

За твоїми стандартами, його побудували неправильно. Воно *розростається* — у спосіб, заборонений для будь-якої сучасної агломерації, бо тоді довелося б прокласти багато верст стін. А найвіддаленіші щупальця цього міста розгалужуються уздовж річок та інших ліній життя, щоб народити нові міста — подібно до цвілі, яка розгалужується і розтягується уздовж багатих на поживні речовини шляхів. Надто близько одне до одного, подумаєш ти. Занадто густе розміщення поселень. Занадто міцний зв'язок. Міста, що розповзаються на більші площі, їхні подібні до змії мацаки — жоден з яких не виживе, відрізаний від решти.

Інколи дочірні міста мають свої місцеві назви — особливо якщо вони досить великі чи старі, щоб мати власних дітей. Але це опційно. Твоє враження від них правильне: у кожному з них така сама інфраструктура, така сама культура, такі самі апетити і страхи. Кожне місто схоже на інше. І всі вони насправді є одним великим містом. Цей світ, це *тепер* і є назвою міста — Силь Анагіст.

Чи розумієш ти, дитя Затишшя, на що здатна *держава*? З нею не зрівняється уся Стара Санзея, яка зшила себе із сотні «цивілізацій», що живуть і помирають колись між *тепер* і тоді. Це ж лише збіговисько параноїдальних міст-держав і громад, які домовилися час від часу ділитися своїм майном заради збереження життя. Ех, мрії усього світу стануть такими нікчемними внаслідок Пір.

Тут, *тепер*, мрії не мають меж. Народ Силь Анагісту пізнав силу матерії та її склад, він сам сформував таке життя, яке відповідає його примхам. Він пізнав стільки секретів небес, що занудьгував і звернув свій погляд уже до землі під ногами. Силь Анагіст живе —

о, яким життям він живе! Метушливими вулицями, невпинною торгівлею та будинками, у яких тобі складно було б розпізнати будинки. Стіни з візерунчастої целюлози, які складно розгледіти крізь листя, мох, траву і грона фруктів або бульб. На деяких дахах майорять стяги, але якщо придивитися, можна побачити, що це розпустилися гігантські квіти-гриби. Вулиці кишать предметами, у яких ти б не впізнала транспортних засобів — хіба лише з огляду на те, що вони возять пасажирів і товари. Деякі з них пересуваються на механічних ногах, неначе велетенські комахи. Інші схожі на відкриті платформи, які ковзають на подушках резонансного потенціалу... хоча ти не зрозумієш. Скажу лише, що вони здіймаються над землею на кілька пальців. Їх не тягнуть тварини. Їх не приводить у рух ані пара, ані хімічне пальне. Якщо якась тварина чи дитина випадково потрапить під таку машину, то перестане існувати до того моменту, як та проїде, і це не вповільнює транспорту й не шкодить здоров'ю того, хто опинився на його шляху. Ніхто не вважає це смертю.

Ти неодмінно впізнаєш те, що вивищується над усім містом у його серці. Це найвищий і найяскравіший об'єкт, який видно за багато верст і який так чи інакше є точкою перетину всіх автомобільних і залізничних шляхів. Це твій давній приятель, аметистовий обеліск. Він не здіймається над землею — ще ні. Він лежить у своєму гнізді, хоча й не цілком спокійно. Раз у раз пульсує у ритмі, знайомому тобі з Аллії. Пульс його здоровіший за той. Аметист — не рівня тому похибному, напівмертвому гранату. Та все ж, якщо подібність примушує тебе здригнутися, не вважай свою реакцію нездоровою.

Обеліски стоять по всіх трьох землях, в осердді кожного достатньо великого вузла Силь Анагісту. Вони поцяткували обличчя світу, як двісті п'ятдесят шість павуків у двохстах п'ятдесяти шести павутинах, що годують кожен свої міста, які годують їх навзаєм.

Якщо тобі так більше подобається, можемо називати ці павутини мережею життя. Розумієш, життя священне в Силь Анагісті.

Тепер уяви собі будівлі, які оточують обеліск шестикутником. Твоя уява не зможе намалювати нічого навіть наближено подібного

до того, як є насправді. Але просто уяви собі щось гарне — цього буде досить. Придивися до будівлі на південно-західній грані обеліска, на похилому пагорбі. На її кришталевих вікнах немає ґрат, але уяви трошки темніше переплетіння волокон під прозорою речовиною, з якої зроблено вікно. Нематоцисти — це поширений метод убезпечення вікон від небажаних контактів. Проте вони нанесені тільки на зовнішній поверхні, щоб не допускати сторонніх. Вони жалять, але не вбивають (життя священне в Силь Анагісті). Усередині біля дверей нема жодного охоронця. У будь-якому разі з них не було б користі. Опора не була першою установою, що добре вивчила людську природу: якщо ув'язнених переконати співпрацювати, в охоронцях не буде потреби.

Ось камера в гарній в'язниці.

Несхожа, знаю. У ній стоїть приємно спроектована річ, яку можна назвати канапою, хоча вона не має спинки й складається з кількох окремих зібраних разом деталей. Решта меблів доволі прозаїчна, і тобі нескладно буде їх розпізнати: людству за всіх часів потрібні столи та стільці. З вікна видно сад на даху однієї з інших будівель. О цій порі дня на сад падає сонячне світло, відбите великим кристалом, і всі квіти в ньому вивели та висадили з урахуванням цього ефекту. Фіолетове світло забарвлює доріжки та клумби, а квіти немов самі злегка світяться. Деякі крихітні білі квіти-ліхтарики мерехтять, і це перетворює усю клумбу на нічне небо в мініатюрі.

А ось хлопець, який дивиться у вікно на мерехтливі квіти.

Насправді він уже молодий чоловік. Він здається зрілим, хоча вік визначити неможливо. За статурою не стільки присадкуватий, скільки *компактний*. Обличчя широке й вилицювате, рот невеликий. Усе в ньому біле: безбарвна шкіра, безбарвне волосся, крижані очі, елегантно задратований одяг. У кімнаті теж усе біле: меблі, килимки, підлога під ними. Стіни зроблено з вибіленої целюлози, і на них нічого не росте. Кольорами ясніє лише вікно. У цьому стерильному місці, у фіолетовому світлі, яке проливається з вулиці, хлопець — єдина безперечно жива істота.

Так, цей хлопець — я. Я насправді не пам'ятаю його імені, але пригадую, що в ньому було забагато ржавих літер. Тож назвімо його Говва — звучання те саме, тільки оздоблене на всі лади беззвучними літерами та прихованими значеннями. Це доволі наближено й відповідно символічно...

Даруй. Я злюся більше, ніж варто було б. У такому разі зміню тему на щось не таке провокативне. Повернімося до того тепер, яке має настати, і до того тут, яке зазнало величезних змін.

Тепер — це тепер у Затишші, де досі чути відлуння Розколу. Тут — насправді не Затишшя як таке, а лише печера просто над головною лавовою камерою велетенського давнього вулкана. Ми могли б назвати це місце серцем вулкана, якщо ти розумієш і полюбляєш метафори. Якщо ж ні, це глибокий темний і ледве стійкий пухирець посеред скелі, яка досі ще не охолонула цілком за тисячі років по тому, як Батечко Земля її виплюнув. Саме в цій печері я стою, частково злившись із горбком у скелі, щоби краще бачити найдрібніші збурення або серйозніші, суттєві деформації, які передвіщають виверження. Мені необов'язково це робити. Є кілька процесів, спинити які було б ще важче, ніж той, який я щойно запустив. Та я все ж знаю, як це — нічого не розуміти, боятися, не знати, що буде далі, і водночас не мати поруч ні душі.

Ти не сама. Ти ніколи не лишишся сама, хіба лиш якщо цього захочеш. Я добре знаю, що насправді важливо тут і зараз, під час кінця світу.

Ах, люба моя... Апокаліпсис — це доволі відносна штука, не погоджуєшся? Коли розверзається земля під ногами — це катастрофа для тих, чиє життя залежить від неї. Але для Батечка Землі це нічого не значить. Коли якийсь чоловік помирає, це, напевно, руйнує увесь світ в очах дівчини, яка називала його батьком. Та якщо її кликали почварою стільки разів, що вона вже й сама це прийняла, це перестає мати значення. Повстання раба нічого не важить для людей, які прочитають його історію згодом. Для них це будуть лише куці слова на тонкому папері, стоншеному вкрай тертям історії. («Ви були рабами, і що з того?» — шепочуть вони. Так, наче це нічого не означає.)

Але для людей, що пройшли крізь повстання рабів — хоч тих, хто сприймали свою вищість як належне, поки в темряві не отримали відплати; хоч тих, хто швидше спалили би цілий світ, щоб тільки не лишатися ні секунди довше на «своєму місці»...

Це не метафора, Ессун. І не гіпербола. Я *бачив*, як світ палав. Не кажи мені про невинні смерті, незаслужене страждання, безсердечність помсти. Коли грома зводить дім на лінії розлому, чи звинувачуєш ти стіни за те, що вони впали на людей усередині? Ні. Ти звинувачуєш тих, хто був настільки дурним, щоб вирішити, ніби вони можуть кинути виклик законам природи. Часом на лінії розлому будують цілі світи. Зводять їх на розломах болю та підвалинах жахів. Не тужи за такими світами, коли вони падають. Лютуєш, що їх створили приреченими на загибель.

Тож зараз я розповім тобі про кінець одного з таких світів — Силь Анагісту. Я розповім, як я його знищив — або щонайменше завдав достатньої шкоди, щоб йому довелося почати все спочатку й відбудовуватися з руїн.

Я розповім тобі, як я з усмішкою на обличчі відчинив Брану й відкинув Місяць.

А ще розповім, як пізніше, коли на землю спустилася тиша смерті, я прошепотів:

— Зараз.

Зараз.

І Земля прошепотів у відповідь:

— *Палайте.*

ти, у пробудженні та у сні

Тепер пригадаймо.

Ти Ессун, єдина орогенка в усьому світі, яка відчинила Брану обелісків й вижила. Ніхто не очікував, що тобі так пощастить. Колись ти навчалася в Опорі, але ніколи не хапала зірок із неба, як Алебастр. Ти була дикою, тебе висмикнули із природного середовища. Унікальною була лише твоя вроджена здібність — сильніша, ніж у середньостатистичної випадково народженої рожні. Незважаючи на гарний початок, ти рано зупинилась у розвитку — без якоїсь конкретної на те причини. Тобі всього-на-всього забракло прагнення покращуватись або бажання відзначитися — а може, так лише бідкалися професори за зачиненими дверима. Занадто швидко, щоб іти за системою Опори. Тебе це обмежило.

І це добре, бо інакше вони б нізащо не ослабили ланцюга — не відіслали б тебе на ту місію разом з Алебастром. Це він лякав їх так, що аж жижки трусилися. А ти... Вони вважали тебе безпечною. Гадали, що тебе зламали як належить, навчили підкорятися. Були впевнені, що ти не змогла б випадково стерти місто з лиця землі. Це смішно! Скільки з них ти вже знищила? Одне майже навмисно. Інші три випадково, але, відверто кажучи, чи має це значення? Не для загиблих.

Часом ти мрієш усе виправити. Мрієш повернутись у минуле й не розбивати обеліск у Аллії, а просто дивитися на забавки чорних

дітей у хвилях прибою на чорному піску пляжу, стікаючи кров'ю від рани, завданої чорним ножем хранителя. Мрієш про те, щоб Антимонія не dopravляла тебе до Меову, а натомість ти повернулася б до Опори й народила б Корунда. Ти втратила б його відразу після народження й ніколи не знала б Іннона, але вони обоє, певно, були б нині живі. (Утім, про яке життя ідеться, якщо вони заснули б твого Кору у вузол?) Але в такому разі ти ніколи не жила б у Тірино. Не народила б Уче, якому судилося померти від побоїв батька. Ніколи не виховала б Нассун, яку батько викрав. Не знищила б своїх колишніх сусідів, які намагалися тебе вбити. Стільки життів можна було б зберегти, якби ти залишилась у своїй клітці... Або якби дозволила себе вбити.

А тут і тепер, нарешті вільна від розпорядку та строгих обмежень Опори, ти стала могутньою. Ти врятувала населення Кастрими коштом самої Кастрими. Утім, це була невисока ціна, як порівняти із кров'ю, яку пролило б вороже військо, якби йому удалось перемогти. Ти здобула звитягу, вивільнивши зчеплену міць таємничого механізму, що налічує більше років, ніж (ваша) писана історія. А опановуючи цю силу, ти вбила Алебастра Десятиперсника — просто тому, що ти це ти. Ти не хотіла цього. Власне кажучи, ти підозрюєш, що це було його бажання. Хай там як, він мертвий, і тепер ти найсильніша орогенка на планеті.

Однак твоє звання найсильнішої вже майже протермінувалося, бо з тобою почало відбуватися те саме, що й із Алебастром: ти перетворюєшся на камінь. Поки що змін зазнала лише твоя права рука. Могло бути гірше. *Буде* гірше — коли ти наступного разу відчиниш Брану або застосуєш ту дивну сріблясту не-орогенію, яку Алебастр називав магією. Утім, ти не маєш вибору. Ти мусиш виконати завдання: закінчити справу Алебастра та таємничої фракції каменезерів, які вже давно тихенько намагаються скінчити давню війну між життям і Батечком Землею. Робота, яку ти *мусиш* виконати, насправді простіша, думаєш ти. Просто спіймати Місяць. Запечатати Юменський розкол. Полегшити передбачуваний ефект нинішньої Пори від мільярдів років наслідків до чогось, що люд-

ська раса матиме шанс пережити. Назавжди покласти край П'ятій порі.

А як щодо завдання, яке ти *хочеш* виконати? Знайти Нассун, свою донечку. Відібрати її в чоловіка, який убив вашого сина, а її протягнув за собою через пів світу просто посеред апокаліпсису.

Стосовно цього я маю гарну новину і погану. Але ми скоро дійдемо до Джиджі.

Насправді ти не в комі. Ти ключова частина комплексної системи. І вся ця система нещодавно пережила глобальний погано контрольований пусковий потік та аварійну зупинку з недостатнім часом для охолодження. Вона проявила арканохімічну стійкість до фазового стану та мутагенного зворотного зв'язку. Тобі потрібен час для... перезапуску.

Це не означає, що ти непритомна. Твій стан більше схожий на напівпробудження і напівсон, якщо таке можливо. Яюсь ти усвідомлюєш те, що відбувається. Рухи вгору і вниз, побіжні поштовхи. Хтось укладає тобі до рота їжу та вливає воду. На щастя, ступінь свідомості дає тобі змогу жувати й ковтати, адже кінець світу з попелом, який укриває дороги, — це кепський час і місце, щоб тебе годували із трубки. Чийсь руки натягують на тебе одяг, і щось охоплює стегна — підгузок. Для цього теж невідповідні час і місце, але хтось доглядає тебе саме так — і ти не маєш нічого проти. Ти навіть майже не помічаєш. Ти не відчуваєш ні голоду, ані спраги, поки тобі не нададуть чергової порції поживних речовин. Переміщення не приносять якогось відчутного полегшення. Життя триває. Але немає потреби в *ентузіазмі*.

З часом періоди сну та неспання стають більш виразними. Одного дня ти розплющуєш очі й бачиш над головою захмарене небо. Тебе гойдає назад і вперед. Небо раз у раз перекривають голі гілки дерев. Крізь хмари ледь видно тінь обеліска: ти підозрюєш, що це шпінель. Він знову набув звичної форми та неосяжного розміру — і супроводжує тебе, наче покинуте цуценя, відколи помер Алабастр.

Невдовзі від видивляння на небо стає нудно, тож ти крутиш головою і намагаєшся збагнути, що відбувається. Навколо тебе наче вві сні рухаються силуети, обмотані в сіро-білий... ні. Ні, на них звичайний одяг, просто вкритий світлим попелом. Одягу на них багато, бо вже холодно — ще не настільки, щоб замерзала вода, але вже близько до того. Пора триває вже два роки — два роки без сонця. Розкол спричинив значне підвищення температури навколо екватора, але цього й близько не досить, щоб замінити гігантську вогняну кулю в небі. Утім, якби не Розкол, могло бути гірше: температура впала б нижче за позначку замерзання води, а так хоч тримається десь коло неї. Менше зло із двох.

Хай там як, один з укритих попелом силуетів, здається, помітив, що ти не спиш, або ж відчув переміщення ваги твого тіла. Голова в масці та захисних окулярах зникає ззаду, щоб оглянути тебе, потім знову виникає перед твоїми очима. Двоє людей перед тобою бурмочуть щось одне до одного, але ти не розумієш сказаного. Мова тобі знайома. Просто ти досі напівпритомна, а спадання попелу навколо частково приглушує звуки.

Хтось заговорив у тебе за спиною. Ти сіпаєшся й озираєшся, але бачиш тільки інше закрите маскою й окулярами обличчя. Хто ці люди? (Ти не думаєш про те, що, можливо, варто боятися. Як і голод, примітивні речі тебе зараз не турбують.) Потім щось клацає, і ти розумієш. Ти на ношах із двох дрючків і натягнутої між ними шкіри, які несуть четверо людей. Один із них щось вигукує, й інші люди здаля вигукують щось у відповідь. Багато вигуків. Багато людей.

Ще один вигук здалеку — і люди, які тебе несуть, зупиняються. Вони перезираються й опускають тебе з легкістю та синхронністю, набутими за багато разів виконання одного й того самого маневру. Ти відчуваєш, що ноші лежать на м'якій пудрі попелу, який, напевно, укриває дорогу. Носії відходять, розтуляють торби й сідають у прекрасно знайомому тобі із власних проведених у дорозі місяців ритуалі. Обідня перерва.

Тобі знайомий цей ритуал. Треба підвестися. Поїсти чогось. Перевірити, чи ціле взуття, чи не забились у нього камінці, чи нема на ногах незауважених мозолів, чи маска не... стривай, а ти в масці? Якщо всі інші їх одягають... Свою ти тримала в тікай-торбі, так? Де твоя тікай-торба?

Хтось виходить наперед із мороку та попелопаду. Висока, з міцною статурою; одяг і маска заважають упізнати жінку, але ти бачиш знайому кучеряву спелілу гриву. Вона нахиляється над твоєю головою.

— Угу, усе-таки не померла. Здається, Тонкі виграла.

— Х'ярка, — кажеш ти. Твій голос скреготливіший за її.

За рухом маски ти розумієш, що вона шкіриться. Дивно знати, що вона посміхається, не бачачи прихованої загрози її гострих зубів.

— І навіть мозок, здається, досі працює. Принаймні я виграла в суперечці з Їккою, — вона роззирається й волає: — Лерно!

Ти силуєшся підняти руку, щоби вхопитися за її штанину. Тобі так важко, наче намагаєшся посунути гору. Однак ти маєш уміти рухати гори, тож зосереджуєшся — і твоїй руці вдається подолати половину шляху вверх. А потім ти забуваєш, нащо хотіла привернути увагу Х'ярки. На щастя, вона зиркає навколо й помічає твою підняту руку, що труситься від натуги. Після секундного вагання вона зітхає, бере тебе за руку й неначе приголомшено відвертається.

— Діється, — вичавлюєш ти.

— Ржа його знає. Нам не потрібно було зупинятися на привал так скоро.

Ти мала на увазі не це, але спроба домовити надто тебе виснажила б. Тому ти лежиш, а за руку тебе тримає жінка, яка воліла б натомість робити будь-що інше, та вона зволила виявити співпереживання, бо думає, що тобі це потрібно. Насправді ні, але ти рада, що вона старається.

З виру виходять іще два силуети — обидва впізнавані за фігурою. Один — худорлявий чоловік, інша — пухкенька жінка. Вужчий

силует заступає Х'ярку в тебе в головах і нахилиється, щоби стягнути окуляри, хоча ти не помічала їх на собі.

— Дай мені камінь, — каже він. Це Лерна, але його слова безглузді.

— Що? — перепитуєш ти.

Він не відповідає. Тонкі — інша фігура — штовхає Х'ярку ліктем. Та зітхає і порпається у торбі, поки не знаходить там якоїсь дрібноти. Простягає її Лерні.

Він прикладає долоню до твоєї щоки, тримаючи предмет угорі. Річ починає світитися знайомим білим сяйвом. Ти розумієш, що це уламок кастримського кристала. Вони завжди сяють під час контакту з орогеном, а Лерна зараз торкається тебе. Геніально. Присвічуючи собі, він нахилиється і вдивляється у твої очі.

— Реакція зіниць нормальна, — бурмоче він сам до себе. Рука на твоїй щоці посмикується. — Гарячки немає.

— Я відчуваю важкість, — говориш ти.

— Ти жива, — каже він, наче це цілком логічна відповідь. Сьогодні всі говорять мовою, яку ти не здатна збагнути. — Моторика млява. Мислення?..

Тонкі нахилиється.

— Що тобі снилося?

Ці слова здаються такими ж безглуздими, як і «дай мені камінь», але ти намагаєшся відповісти. Ти ще не досить притомна, щоб усвідомити, що відповідати не треба.

— Місто, — бурмочеш ти. Клапоть попелу падає тобі на вії, і ти сіпаєшся. Лерна знову надіває на тебе окуляри. — Воно було живе. Над ним був обеліск, — над ним? — У ньому, напевно. Я так думаю.

Тонкі киває.

— Обеліски рідко затримуються над людськими поселеннями. Там, у Сьомому, у мене був друг, який мав кілька теорій, що це пояснюють. Хочеш послухати?

Зрештою ти розумієш, що робиш щось необачне — заохочуєш Тонкі. Намагаєшся подивитися на неї з усією владністю, на яку зараз здатна.

— Ні.

Тонкі зиркає на Лерну.

— Мислення наче в порядку. Можливо, трохи млява, але, зрештою, вона завжди така.

— Так, дякую за підтвердження, — Лерна завершує свої процедури й відхиляється назад, спираючись на п'яти. — Хочеш спробувати походити, Ессун?

— Якось це зненацька, ні? — перепитує Тонкі, суплячись, і це видно навіть за окулярами. — Вона ж щойно з коми очуняла.

— Ти знаєш незгірш за мене, що Їкка не збирається давати їй багато часу на відновлення. Їй це може навіть піти на користь.

Тонкі зітхає. Але саме вона допомагає, коли Лерна підкладає руку тобі під спину й підіймає тебе навсидячки. Навіть для цього тобі довелося докласти величезних зусиль. У першу мить вертикального положення тобі паморочиться у голові, але минає. Утім, щось не так. Напевно, через усе, крізь що ти пройшла, тебе перекосило: праве плече провисає, а рука теліпається, наче

наче вона з

Ой. Ой.

Інші перестають тебе турбувати, коли ти усвідомлюєш, що сталося. Вони дивляться, як ти рухаєш плечем угору — наскільки можеш — і намагаєшся краще роздивитися праву руку. Вона важка. Плече болить від цього руху, хоч більша частина суглоба й досі не закам'яніла. Завеликий тягар для плоті. Деякі сухожилля уже закам'яніли, але й досі тримаються за живу кістку. Там, де має бути гладенький шарнір, звідкілясь з'явилися піщинки, і вони натирають. А втім, біль не такий сильний, як ти очікувала: ти ж бо бачила, як це зносив Алебастр. Це вже щось.

Хтось розірвав рукава твоїх сорочки й куртки, щоб оголити руку. Зміни в ній ледве помітні. Ти впевнена, що це твоя рука. Крім того, що вона досі кріпиться до твого тіла, збереглася ще й форма, яку ти розпізнаєш як свою, — гаразд. Не така граційна й витончена, як у юності. Якийсь час довелося побути силачкою: на це досі вказують дещо потовщене передпліччя і легкий вигин на плечі. Біцепс виділяється більше, ніж колись — два роки виживання далися взнаки.

Кисть затиснута в кулак, лікоть злегка зігнутий. Тобі завжди було легше виконати складне орогенічне завдання, коли ти затискала кулаки.

Але родимки, яка колись крихітною чорною міткою світила посеред передпліччя, більше немає. Ти не можеш покрутити рукою, щоб побачити лікоть, тому торкаєшся його. Випуклий шрам, який ти дістала після одного невдалого падіння, більше не відчувається, хоча в цьому місці шкіра має бути дещо випнута. Але чіткість визначення зникла в текстурі зернистій і щільній, як невідполірований піщаник. Ти треш це місце — можливо, у пориві самознищення, — але з-під пучок пальців нічого не сиплеться. Матеріал міцніший, ніж здається. Руку вкрила рівномірна абсолютно сіра засмага, яка нічим не нагадує твоєї шкіри.

— Вона вже була така, коли Гоа тебе приніс, — озивається Лерна, який мовчав, поки ти досліджувала свою руку. У його голосі не чути жодної емоції. — Він каже, що йому потрібен твій дозвіл, щоб... е-е-е...

Ти припиняєш спроби стерти кам'яну шкіру. Може, через шок, а може, страх вигнав шок із тебе. Може, ти насправді нічого не відчуваєш.

— То скажи мені, — звертаєшся до Лерни. Зусилля, яких ти доклала, щоб сісти й оглянути руку, частково повернули тобі здатність мислити. — На твою... гм... професійну думку, що я маю робити?

— Гадаю, тобі варто або дозволити Гоа з'їсти її, або дати комусь із нас розбити її кувалдою.

— Не занадто драматично? — морщишся ти.

— Не думаю, що щось легше лишить на твоїй руці бодай ум'ятину. Не забувай, що в мене було вдосталь нагод дослідити це явище в Алебастрі.

Ти чомусь раптом думаєш про те, як Алебастрові треба було нагадувати, щоб поїв, бо він уже не відчував голоду. Це ніяк не пов'язано із закам'янінням — думка просто виникає нізвідки.

— Він тобі дозволив?

ЗМІСТ

Пролог <i>я, коли ще був собою</i>	11
1 <i>ти, у пробудженні та у сні</i>	17
2 <i>Нассун відчуває волю</i>	35
Силь Анагіст: п'ять	46
3 <i>ти, неврівноважена</i>	53
4 <i>Нассун, що блукає в дичавині</i>	72
Силь Анагіст: чотири	93
5 <i>тебе пам'ятають</i>	107
6 <i>Нассун творить свою долю</i>	123
Силь Анагіст: три	134
7 <i>ти плануєш наперед</i>	142
8 <i>Нассун під землею</i>	162
Силь Анагіст: два	186
9 <i>пустеля — коротко — і ти</i>	199
10 <i>Нассун, крізь вогонь</i>	213
Силь Анагіст: один	229
11 <i>ти майже вдома</i>	242
12 <i>Нассун, не сама</i>	261
Силь Анагіст: нуль	281
13 <i>Нассун і Ессун, на темному боці світу</i>	310
14 <i>я, наприкінці днів</i>	333
Кода <i>я, і ти</i>	348
Додаток I. <i>Показчик П'ятих пір, засвідчених до та після заснування Санзейського Екваторіального Співтовариства, від останніх до найдавніших</i>	358
Додаток II. <i>Тлумачник термінів, уживаних у всіх квартентах Затишшя</i>	362
Подяки	369
Про авторку	371